УДК 37.0:371.71-053.4

БАТЬКІВСЬКІ ВИХОВНІ ВПЛИВИ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНИКІВ

В.І. ВУС, кандидат психологічних наук,старший викладач кафедри соціальної роботи та психології Національного університету біоресурсів і природокористування України

Анотація. *Стаття присвячена вивченню детермінації розвитку соціального здоров'я дошкільників. Обговорюються результати емпіричного дослідження особливостей батьківської соціально-психологічної моделі виховання дитини. Виокремлюються основні пріоритети особистісного розвитку дитини. Визначаються чинники, що зумовлюють специфіку батьківського ставлення до власних дітей та критерії оцінки соціальної успішності, соціального здоров'я.*

Ключові слова: соціальне здоров'я особистості, виховний процес, особистісний розвиток дошкільників, батьківські очікування

Актуальність. На ранніх етапах дитинства розвиток особистості та ґенеза соціального здоров'я зумовлюються психологічними очікуваннями батьків (осіб, які здійснюють виховний вплив). Саме батьківська соціально-психологічна модель розвитку дитини за багатьма напрямками й детермінує специфіку формування дитячої особистості.

В контексті психологічного супроводу експериментальної організації навчально-виховного процесу, вивчались особливості ставлень батьків до власних дітей. Відповідно до моделі формування соціальної активності [2], дослідженням були охоплені очікування стосовно соціального та особистісного розвитку дитини, ставлення до розвитку дитини у навчальному закладі (характер взаємин з педагогами та однолітками), вибір форм виховного впливу та соціальної активності дитини, індивідуальний характер ставлень батьків до себе та до соціуму.

З цією метою була застосована методика «Батьківський опитувальник» [2]. Відповіді досліджуваних, за допомогою методу контент-аналізу, були виокремлені в семантичні напрями. Статистичний наліз даних здійснювася на основі цих напрямів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Статистична обробка результатів вивчення специфіки впливу батьківського виховання на ґенезу особистості досліджуваних дозволила виявити, що пріоритетними напрямками очікувань особистісного розвитку дошкільників є пасивна форма соціальної компетенції (М=2,17) та моральні якості (М=1,65) (див таблиця 1).

Таблиця 1. Пріоритетні напрямки очікувань розвитку особистості дитини

№	Показники	M	σ
1	соціальна компетентність (пасивна форма)	2,17	1,64
2	моральні якості	1,65	1,02
3	вольові якості	1,47	1,12
4	гармонійність розвитку особистості	1,34	1,15
5	соціальна компетентність (активна форма)	0,95	0,92
6	пізнавальна активність	0,30	0,47

© В. І. Вус, 2015

Найменшою значущістю для батьків вирізняється рівень розвитку у їх дітей пізнавальної активності (М=0,30).

Тобто, батьки схильні вбачати результат організації навчально-виховного процесу у формуванні слухняної, терплячої, малоактивної (у соціальному та політичному плані) особистості; натомість, з високим рівнем розвитку моральних якостей, моральної відповідальності. Можливо вести мову про спрямованість на розвиток «інтерналізованої» форми культури міжособистісної взаємодії; прагнення батьків прищепити дітям розуміння залежності їх зовнішнього (соціального) благополуччя від якості та упорядкованості їх внутрішнього світу.

Результати кореляційного аналізу також вказують на наявність залежності, у сприйнятті батьків, якісних показників розвитку інтелектуальної сфери їх дітей від рівня розвитку моральної культури (r=0,61 при p≤0,01).

У моделюванні ж соціальної активності своїх дітей, батьки на чільне місце висувають особистісне щастя, переживання особистісної само реалізованості (М=2,81) та гармонійні стосунки з оточуючими, соціумом (М=0,86) (див. таблиця 2).

Таблиця 2. Приорітетні напрямки очікувань соціального розвитку дитини

№	Показники	М	σ
1	особистісний розвиток	2,81	1,22
2	соціальне визнання	0,86	0,83
3	матеріальна забезпеченість	0,27	0,55
4	освітнє зростання	0,09	0,29
5	кар'єрне зростання	0,04	0,21

При цьому, батьки роблять акцент на низькій визначальності для формування гармонійного соціального здоров'я дітей матеріальної сфери (М=0,27) та кар'єрних устремлінь (М=0,04).

За результатами кореляційного аналізу можливо стверджувати наявність лінійних зв'язків (у сприйнятті батьків) між рівнем соціальної успішності, соціальної реалізованості (загалом, соціального здоров'я) та якістю особистісного розвитку дитини (r=0,57 при p≤0,01).

Низькі статистичні показники шкал інтелектуальної та навчально-освітньої сфер можливо тлумачити як низьку аксіологічну цінність для батьків рівня розвитку пізнавальної сфери дитини та форм організації навчальної діяльності.

Найбільшою привабливістю вирізняються комунікативні (М=2,43) та моральні (М=1,69) якості дитини (див. таблиця 3).

Таблиця 3. Привабливі якості дитини

№	Показники	М	σ
1	комунікативні якості	2,43	1,07
2	моральні якості	1,69	1,29
3	творча активність	0,73	0,81
4	пізнавальна активність	0,34	0,57
5	ставлення до батьків	0,34	0,71

У перцепції батьків, комунікативні якості дитини пов'язані з рівнем розвитку її вольової сфери (r=0,53 при p≤0,01), соціальною самостійністю (r=0,44 при p≤0,05) та рівнем засвоєння християнського благочестя (r=0,46 при p≤0,05); а особливості розвитку моральності зумовлюють якість кар'єрного та професійного зростання особистості (r=0,44 при p≤0,05).

Батьки схильні вище середнього оцінювати рівень самостійності (M=7,55) власних дітей та ступінь задоволеності взаємодією з ними (M=6,04) (див. таблиця 4).

Таблица 4. Оцінка рівня соціальної компетентності та конфліктності дитини

№	Показники	M	σ
1	рівень самостійності	7,55	1,19
2	емоційна оцінка якості взаємин з дитиною	6,04	2,13

За результатами кореляційного аналізу встановлено, що ступінь емоційного задоволення взаємодією з дітьми пов'язаний з позицією, яку діти займають у цій взаємодії, з рівнем прояву їх активності/пасивності. Саме послух й підпорядкування батьківській волі в найбільшій мірі і викликає позитивне емоційне схвалення з боку батьків ($r=0,64$ при $p\leq0,01$).

Суттєвими чинниками, що зумовлюють специфіку батьківського ставлення до дитини, виступають характеристики прояву творчої ($r=0,47$ при $p\leq0,05$) та пізнавальної ($r=-0,51$ при $p\leq0,05$) активності.

Розвиток самостійності дитини зумовлюється рівнем загальної гармонії ґенези особистості ($r=0,49$ при $p\leq0,05$) та рівнем сформованості соціальних компетенцій ($r=0,57$ при $p\leq0,01$).

Кількісні результати вивчення специфіки виховних стратегій, що використовуються батьками, наведені у таблиці 5.

Таблиця 5. Стилі виховного впливу

№	Показники	M	σ
1	приймаючий, розвивальний	3,13	1,68
2	особистий приклад	1,39	1,69
3	розвиток моральності	0,26	0,61
4	директивний	0,21	0,42
5	нейтральний, ліберальний	0,13	0,34
6	розвиток благочестя	0,00	0,00

Батьки схильні приймати дитину такою як вона є, розвивати закладений в ній потенціал та здібності (M=3,13).

Підкріплювати формувальні впливи у процесі виховання вони вважають за доцільне саме особистим прикладом (M=1,39).

У найменшій мірі батьки допускають використання методів ліберального виховання (M=0,13).

Водночас, від організації життєдіяльності їх дітей у навчальному закладі, батьки очікують, найперше, формування адекватних навиків взаємодії із дорослими, гармонійну інтеграцію дітей у світ дорослих (M=1,91). Пріоритет вони вбачають саме у формуванні в дитячій свідомості схильності узгоджувати свою активність з вимогами та правилами дорослих; вмінні відповідати очікуванням дорослих тощо (див. таблиця 6).

Таблиця 6. Батьківські очікування від розвитку дитини в системі «дитина-навчальний заклад»

№	Показники	M	σ
1	якість взаємин з дорослими	1,91	0,94
2	якість взаємин з однолітками	1,08	0,90

Результати кореляційного аналізу підтверджують вірогідність такої думки. Так, встановлені статистично значимі кореляційні зв’язки зазначених шкал між собою ($r=-0,69$ при $p\leq0,01$).

Отриманий результат слід розглядати як антагоністичність та недопу-

стимість, у перцепції батьків, вільної інтеріоризації дітьми культурних смислів без керівництва дорослих. Простежується прагнення батьків формувати особистість дитини саме у «фарватері» їх власних ідей, пріоритетів, цінностей та світоглядних установок.

Відповідно, батьки висувають і певні вимоги до діяльності педагогічного колективу навчального закладу (див таблиця 7).

Таблиця 7. Батьківські очікування від взаємин з педагогами

№	Показники	M	σ
1	гармонійність розвитку особистості	2,22	1,06
2	рівень професіоналізму	1,63	1,00
3	ставлення до вихованців	1,22	0,92
4	соціальна компетентність (активна форма)	0,86	0,99
5	моральні якості	0,45	0,91
6	пізнавальна активність	0,40	0,66
7	благочестя	0,04	0,21

Насамперед, вони прагнуть бачити у педагогові:

- гармонійно розвинуту особистість (M=2,22);
- компетентного професіонала (M=1,63);
- людину, яка любить та поважає дітей (M=1,22);
- особистість з активною життєвою та соціальною позицією (M=0,86);
- розвинутість та володіння моральними чеснотами (M=0,45);
- високий інтелектуальний розвиток (M=0,40);
- щиру та діяльну віру; життя за своїми переконаннями (M=0,04).

Найзначущими критеріями визначення життєвого успіху, соціального здоров'я, батьки схильні визнавати внутрішній спокій, гармонію (M=2,21) та думку оточуючих, схвальну оцінку соціумом результатів їх активності (M=0,65) (див таблиця 8).

Таблиця 8. Модель життєвого успіху

№	Показники	M	σ
1	гармонія особистості	2,21	0,85
2	соціальне визнання	0,65	0,77
3	матеріальна забезпеченість	0,56	0,03
4	карєрне зростання	0,21	0,59
5	освітнє зростання	0,04	0,20
6	благочестя	0,00	0,00

Найменше значення батьки схильні надавати рівню розвитку освіченості, інтелектуальної сфери (M=0,04) та специфіки власної духовності (M=0).

Результати кореляційного аналізу вказують на залежність внутрішнього спокою, гармонійності особистісного розвитку батьків від ступеня реалізованості себе у власних дітях ($r=0,64$ при $p\leq0,01$).

Важливими чинниками, що зумовлюють характер переживання соціального здоров'я, батьки схильні вважати:

- виразність етичних якостей та установок у структурі детермінації активності особистості (M=2,97);
- ступінь емоційного задоволення результатами соціальної взаємодії (M=0,21);
- відповідність внутрішніх цінностей та переконань суспільним нормам та пріоритетам (M=0,08) (див. таблиця 9).

Таблиця 9. Пріоритети соціальної взаємодії

№	Показники	M	σ
1	етичні якості та установки	2,97	0,99
2	емоційне задоволення	0,21	0,59
3	благочестя	0,08	0,28

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже:

- батьківська соціально-психологічна модель розвитку дитини включає низку обов'язкових вимог до педагогічного колективу, оточуючих та самої дитини. До власного ж розвитку батьки ставляться менш вимогливо;
- пріоритет вбачається саме у формуванні в дитячій свідомості схильності узгоджувати свою активність з вимогами та правилами дорослих; вмінні відповідати очікуванням дорослих. Наявне прагнення батьків формувати особистість дитини саме у «фарватері» власних ідей, пріоритетів, цінностей та світоглядних установок;
- простежується спрямованість на розвиток «інтерналізованої» форми культури міжособистісної взаємодії; досліджувані схильні лінійно пов'язувати рівень соціальної успішності, соціальної реалізованості (загалом, соціального здоров'я) з якістю особистісного та морального розвитку;
- розвиток самостійності дитини зумовлюється рівнем загальної гармонії ґенези особистості та рівнем сформованості соціальних компетенцій;
- ступінь емоційного задоволення батьків взаємодією з дітьми пов'язаний з позицією, яку діти займають у цій взаємодії, з рівнем прояву їх активності/пасивності;
- результати кореляційного аналізу вказують на залежність внутрішнього спокою, гармонійності особистісного розвитку батьків від ступеня реалізованості себе у власних дітях;
- критеріями визначення життєвого успіху, соціального здоров'я, батьки схильні визнавати внутрішній спокій, гармонію; думку оточуючих та схвальну оцінку соціумом результатів їх активності;
- суттєвими чинниками, що зумовлюють специфіку батьківського ставлення до дитини, виступають відповідність очікуванням дорослих; емоційне сприйняття взаємодії з дитиною; характеристики прояву творчої та пізнавальної активності.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому вивченні особливостей генези соціального здоров'я дошкільників.

Література

1. Вус В. І. Теоретико-методологічні засади дослідження особистісного розвитку дитини в контексті духовно-релігійного виховання / В. І. Вус// Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Зб. наукових праць. — К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. — № 116. — С. 67-71

2. Вус В. И. Православная педагогика К.Д. Ушинского и личностное развитие дошкольника. Современные условия / В.И. Вус //Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – М : Институт стратегических исследований, 2014. - №02(61) Ч 2. – С. 250-254

REFERENCES

1. Vus V.I. Teoretico-metodologichni zasadi doslidzennia osobistisnogo rozvytku ditiny u contexti duchovno-religiynogo vichovannia / V.I. Vus // naukoviy

chasopys NPU im Dragomanova. Seria 12. Psychologichni nauki: zb. Naukovich prac. - K. : NPU im Dragomanova, 2014. – 116. – P. 67-71

2. Vus V.I. Pravoslavnaya pedagogika K.D. Ushinskogo I lychnostnoe razvitie doshkolnika. Sovremennie uslovia / V.I. Vus // aktualnie problem gumanitarnih I estestvrnnih nauk – M : Institut strategicheskih isledovaniy, 2014 . - № 02 (61) Ch 2. – P. 250-254

РОДИТЕЛЬСКИЕ ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ ВОЗДЕЙСТВИЯ КАК ДЕТЕРМИНАНТА РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОГО ЗДОРОВЬЯ ДОШКОЛЬНИКОВ

В.И. ВУС, кандидат психологических наук,старший преподаватель кафедры социальной работы и психологии Национального университета биоресурсов и природопользованиия Украины

Аннотация. *Статья посвящена изучению детерминации развития социального здоровья дошкольников. Обсуждаются результаты эмпирического исследования особенностей родительской социально-психологической модели воспитания ребёнка. Выделяются основные приоритеты личностного развития ребёнка. Определяются факторы, обуславливающие специфику родительского отношения к собственным детям и критерии оценки социальной успешности, социального здоровья.*

Ключевые слова: социальное здоровье личности, воспитательный процесс, личностное развитие дошкольников, родительские ожидания

PARENTAL NURTURING AS DETERMINANT OF SOCIAL HEALTH PRESCHOOLER

V. VUS, Ph.D., Senior Lecturer, Department of Social Work and Psychology, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Summary. *The article is devoted to the study of social determination of the health of preschool children. The results of empirical research features parental socio-psychological model of child rearing. Distinguishes the main priorities of personal development. Identify the factors that determine the specificity of parental attitudes to their children and benchmarks of social progress, social health.*

Keywords: social health of individuals, educational process, personal development of preschoolers, parents' expectations

УДК 159.922

ЦІННОСТІ ПІЗНАННЯ І САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ

Л. М. ДЕНИСЮК, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи і психології Національного університету біоресурсів і природокористування

Анотація. *У статті подано опис результатів факторного аналізу підсистем цінностей пізнання і самореалізації особистості студентів, що допомагає визначити чинники навчальної успішності і шляхи роботи студе-*

© Л. М. Денисюк, 2015